

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 1997/41

Karar Sayısı : 1998/47

Karar Günü : 14.7.1998

R.G. Tarih-Sayı :24.03.1999-23649

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN : Sarioğlan Sulh Ceza Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU: 4.4.1929 günlü, 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 208. maddesinin ikinci fıkrasının Anayasa'nın 36. maddesine; 24.6.1995 günlü, 560 sayılı "Gıdaların Üretimi, Tüketimi ve Denetlenmesine Dair" Kanun Hükmünde Kararname'nin 21. maddesinin dördüncü fıkrasının 4250 sayılı Kanun'un 31. maddesini yürürlükten kaldıran bölümünün Anayasa'nın 38. maddesine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- OLAY

Sanığın ruhsatsız olarak içki satışı yaptığı savıyla açılan kamu davasında Mahkeme, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 208. maddesinin ikinci fıkrası ile 560 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 21. maddesinin dördüncü fıkrasının 4250 sayılı Kanun'un 31. maddesini yürürlükten kaldıran bölümünün, Anayasa'nın 36. ve 38. maddelerine aykırılığını ileri sürerek iptalleri için doğrudan başvurmuştur.

III- YASA METİNLERİ

A- İtiraz Konusu Yasa Kuralları

İtiraz konusu kurallar şunlardır :

1- Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 208. maddesinin ikinci fıkrası şöyledir:

"Sulh Ceza Mahkemelerinde açılan davalara ait iddianameler sanığa tebliğ olunmaz."

2- 24.6.1995 günlü, 560 sayılı "Gıdaların Üretimi, Tüketimi ve Denetlenmesine Dair Kanun Hükmünde Kararname"nin itiraz konusu kuralı da içeren 21. maddesinin dördüncü fıkrası şöyledir :

"8.6.1942 tarihli ve 4250 sayılı İspirto ve İspirtolu İçkilerin İnhisarı Kanunu'nun 1 inci maddesinin 4 üncü fıkrası ile 12., 13., 29., 30., 31. ve 34. maddeleri yürürlükten kaldırılmıştır."

B- Dayanılan Anayasa Kuralı

İtiraz Gerekçesinde Dayanılan Anayasa kuralı şudur :

"MADDE 36.- Herkes, meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma hakkına sahiptir.

Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz."

C- İlgili Anayasa Kuralı

Anayasa'nın ilgili 13. maddesi şöyledir :

"MADDE 13.- Temel hak ve hürriyetler, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, millî egemenliğin, Cumhuriyetin, millî güvenliğin, kamu düzeninin, genel asayişin, kamu yararının, genel ahlâkın ve genel sağlığın korunması amacı ile ve ayrıca Anayasanın ilgili maddelerinde öngörülen özel sebeplerle, Anayasanın sözüne ve ruhuna uygun olarak kanunla sınırlanabilir.

Temel hak ve hürriyetlerle ilgili genel ve özel sınırlamalar demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olamaz ve öngörüldükleri amaç dışında kullanılamaz.

Bu maddede yer alan genel sınırlama sebepleri temel hak ve hürriyetlerin tümü için geçerlidir."

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince, Yekta Güngör ÖZDEN, Güven DİNÇER, Selçuk TÜZÜN, Ahmet Necdet SEZER, Samia AKBULUT, Haşim KILIÇ, Yalçın ACARGÜN, Mustafa BUMİN, Lütfi F. TUNCEL, Mustafa YAKUPOĞLU ve Fulya KANTARCIOĞLU'nun katılmalarıyla, 29.4.1997 günü yapılan ilk inceleme toplantısında davada uygulanacak kural sorunu görüşülmüştür.

Anayasa'nın 152. ve 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 28. maddesine göre, mahkemeler, bakmakta oldukları davalarda uygulayacakları yasa ya da kanun hükmünde kararname kurallarını Anayasa'ya aykırı görürler veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık savının ciddi olduğu kanısına varırlarsa o hükmün iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvurmaya yetkilidirler. Ancak, bu kurallar uyarınca bir mahkemenin Anayasa Mahkemesi'ne başvurabilmesi için elinde yöntemince açılmış ve Mahkeme'nin görevine giren bir davanın bulunması ve iptali istenen kuralların da o davada uygulanacak olması gerekmektedir. Uygulanacak yasa kuralları, davanın değişik evrelerinde ortaya çıkan sorunların çözümünde veya davayı sonuçlandırmada olumlu ya da olumsuz yönde etki yapacak nitelikte bulunan kurallardır.

A- 560 sayılı "Gıdaların Üretimi, Tüketimi ve Denetlenmesine Dair Kanun Hükmünde Kararname"nin 21. maddesi ile 4250 sayılı Yasa'nın 31. maddesi yürürlükten kaldırıldığından, 21. maddenin dördüncü fıkrasının 4250 sayılı Kanun'un 31. maddesini yürürlükten kaldıran bölümü başvuran Mahkeme'nin bakmakta olduğu davada uygulanacak kural olmadığından, bu bölüme ilişkin iptal isteminin, Mahkeme'nin yetkisizliği nedeniyle REDDİNE,

B- 4.4.1929 günlü, 1412 sayılı "Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu"nun 3206 sayılı Yasa ile değişik 208. maddesinin ikinci fıkrası yönünden işin esasının incelenmesine;

OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ

İşin esasına ilişkin rapor, başvuru kararı ve ekleri, iptali istenen yasa kuralı, aykırılık savına dayanak yapılan ve ilgili görülen Anayasa kuralları ile bunların gerekçeleri ve öbür yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

A- İtiraz Konusu Kuralın Anlam ve Kapsamı

İtiraz konusu kuralı da içeren Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 208. maddesi şöyledir :

"MADDE 208.- İddianame, davetiye ile birlikte mahkemece sanığa tebliğ olunur.

Sulh ceza mahkemelerinde açılan davalara ait iddianameler sanığa tebliğ olunmaz."

208. maddenin değişiklik gerekçesinde, "20.8.1929 tarihinden beri yürürlükte bulunan 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, memleketimizin değişen şart ve ihtiyaçlarına cevap vermesi maksadıyla pek çok değişikliğe uğramıştır. Bu defa getirilen değişiklikte de davaların, adalet ve teminat ilkeleri ihlal edilmeksizin kısa zamanda bitirilmesi amaçlanmıştır. Çabukluğun sağlanması yönünden değişiklikler getirilirken savunma hakkının zedelenmemesine özen gösterilmiş, kamu yararı ferdin savunma hakkı ile bir denge içerisinde ele alınmıştır. Davaların uzamasını ve dolayısıyla adaletin geç tecellisini önlemek maksadıyla kanunda yapılan değişikliklerin en önemlisini ilk soruşturmanın kaldırılması teşkil etmektedir" denildikten sonra; madde gerekçesinde de, "ilk tahkikatın kaldırılmasına ilişkin olarak 208. madde yeniden düzenlenmiş, ayrıca maddeye ilgisi dolayısıyla sulh ceza mahkemesinde açılan davalara ait iddianamelerin tebliğ olunamayacağı hususundaki, yürürlükten kaldıran 205. maddenin son fıkrası da ilave olunmuştur" denilmiştir.

Sulh Ceza Mahkemelerinin görevine giren işler, 825 sayılı Ceza Kanununun Mevku Mer'iyete Vaz'ına Müteallik Kanunun 29. maddesinde sayılmış, 2248 sayılı Yasa ile değiştirilen son fıkrasında da; "Özel yasalarda yazılı kabahat eylemlerine ait davalarla, yalnız para cezasını gerektiren eylemlere ait davalar sulh ceza mahkemelerinde görülür" denilerek genel bir görev verilmiştir.

B- Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

İtiraz yoluna başvuran Mahkeme, sanığın en önemli hakkının savunma hakkı olduğunu; bunun anayasalarca ve insan hakları beyannameleriyle koruma altına alındığını, sanığın hakkındaki suçlamaları bizzat veya temsilcisi aracılığı ile öğrenebilmesi ve savunma hakkını gereği gibi kullanabilmesi için duruşma günü ile celbnamenin tebliği arasında en az bir hafta sürenin bulunması esasının getirildiğini; nitekim Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 208. maddesinin birinci fıkrasında "iddianame davetiye ile birlikte sanığa tebliğ olunur" hükmünün bulunduğunu; anılan hükmün amacının, öncelikle sanığın neyle suçlandığını öğrenmesi, ikinci olarak da duruşma gününe kadar savunma hazırlamasına olanak verilmesi olduğunu; ancak anlaşılamayan bir nedenle 208. maddenin ikinci fıkrasında Sulh Ceza Mahkemelerinde açılan davalarda iddianamenin sanığa tebliğ olunmayacağı kuralının konulduğunu; böylece sanığın duruşma başlayıncaya kadar neyle suçlandığını öğrenemeyeceğini; bu durumun ise savunma hakkının kısıtlanmasına yol açacağını; öte yandan, aynı Yasa'nın 258. maddesine göre yargılama sırasında suçun hukuki niteliği değişirse sanığın yeniden savunma için ek süre isteyebileceğini; bunun da yasanın kendi içinde de çelişkiye düştüğünün göstergesi olduğunu ileri sürerek, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 208.

maddesinin ikinci fıkrasının, Anayasa'nın temel haklara ilişkin hükümleri ile 36. maddesine aykırılığı savıyla iptalini istemiştir.

Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında 2949 sayılı Yasa'nın 29. maddesine göre, Anayasa Mahkemesi yasaların Anayasa'ya aykırılığı konusunda ilgililer tarafından ileri sürülen gerekçelere dayanmak zorunda değildir. İstemle bağlı kalmak koşuluyla başka gerekçe ile de Anayasa'ya aykırılık kararı verebilir.

İtiraz yoluna başvuran Mahkeme kuralın Anayasa'nın 36. maddesine aykırılığını ileri sürmüş ise de kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 13. maddesi yönünden de incelenmiştir.

Anayasa'nın 36. maddesinde, "Herkes, meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma hakkına sahiptir.

Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz" denilmektedir.

Savunma hakkı, Anayasa'nın "Kişinin Hakları ve Ödevleri"ni belirleyen ikinci bölümünde yer alan, temel haklardanır. Hukuk öğretisinde olduğu kadar uygulamada da, önemi ve erdemi tartışılmaz yüceliktir. Evrensel konumu nedeniyle, insanlığın ortak değerlerinden sayılmaktadır. Felsefi ve hukuksal nitelikleri ve içerikleriyle adalet kavramı ve yargılama işlevi, birbirini tümleyen, birbirinden ayıramaz sav, savunma, karar üçlüsünden oluşan yargıyla yaşama geçmektedir.

Yargılama süresince, savunma hakkının sanık için yararı ve gereği tartışma götürmez. Ceza usulü hukuku öğretisinde de sık sık vurgulandığı üzere, her sanık mutlaka suçlu değildir. Suçlu olmayanlar da sanık durumuna düşebilirler. Sanık, suçlu olduğu henüz bilinmeyen, fakat suçlu olduğu "sanılan", yoğun kuşku altında bulunan kimsedir. Bu kuşkunun giderilmesi ve sanığın suçlu da olsa, yasada gösterilenden fazla cezalandırılmaması gerekir. Bu nedenle de savunma, hak arama özgürlüğünün ve adil yargılamanın vazgeçilemez bir koşuludur.

Savunmanın tam olarak yapılmasında kamu yararı da vardır. Gerçekten savunma, sonuçta kararın doğru olarak verilmesini sağlar. Bu da ceza adaletinin hakkıyla gerçekleşmesine yardımcı olur. Adaletin devletin temeli olduğunu bir kez daha doğrular.

Avrupa İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme'nin, savunma hakkının önemini ve gereğini vurgulayan 6. maddesinin üçüncü bendinde :

"Her sanık ezcümle :

a) Şahsına tevcih edilen isnadın mahiyet ve sebebinden en kısa zamanda, anladığı bir dille ve etraflı surette haberdar edilmek,

b) Müdafaasını hazırlamak için gerekli zamana ve kolaylıklara malik olmak,

c) Kendi kendini müdafaa etmek veya kendi seçeceği bir müdafii veya eğer bir müdafii tayin için malî imkanlardan mahrum bulunuyor ve adaletin selâmeti gerektiriyorsa, mahkeme tarafından tayin edilecek bir avukatın meccani yardımından istifade etmek,

d) İddia şahitlerini sorguya çekmek, veya çektirmek, müdafaa şahitlerinin de iddia şahitleriyle aynı şartlar altında dâvet edilmesini ve dinlenmesinin sağlanmasını istemek,

e) Duruşmada kullanılan dili anlamadığı veya konuşamadığı takdirde bir tercümanın yardımından meccanen faydalanmak,

haklarına sahiptir" denilmektedir. Buna göre, her sanık kendisine yönelik isnadın nedeni ve niteliğinden en kısa zamanda, anladığı bir dille ve ayrıntılı olarak haberdar edilmek hakkına sahiptir. Olayı, isnadın nedenini, olayı ve hukukî niteliğini bilmeyen sanığın kendisini yeterince savunamayacağı açıktır. Bu husus, savunma hakkının temelini oluşturur.

Yargılama hukukunda amaç, gerçeğin araştırılması, insanlık onuruna saygı gösterilmesi ve masumların cezalandırılmasının önlenmesidir.

Sav ve savunma hakkının her türlü etkiden uzak kullanılması asıldır. Buna göre yargı yerlerinde, tarafların sav ve savunmalarını özgürce yapmalarının sağlanması gerekir. Anayasa'nın öngördüğü "meşru vasıta ve yollardan faydalanmak" ancak böylece gerçekleştirilebilir.

Öte yandan, Anayasa'nın 36. maddesinde özel sınırlama nedenleri öngörülmemiş olması savunma hakkına hiçbir sınırlama konulamayacağı anlamına gelmez. Kişinin temel haklarından olan bu hak da diğer hak ve özgürlükler gibi ancak, Anayasa'nın 13. maddesinde yazılı nedenlerle sınırlanabilir.

Anayasa'nın 13. maddesinde, "Temel hak ve hürriyetler, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, millî egemenliğin, Cumhuriyetin, millî güvenliğin, kamu düzeninin, genel asayişin, kamu yararının, genel ahlâkın ve genel sağlığın korunması amacı ile ve ayrıca Anayasanın ilgili maddelerinde öngörülen özel sebeplerle, Anayasanın sözüne ve ruhuna uygun olarak kanunla sınırlanabilir.

Temel hak ve hürriyetlerle ilgili genel ve özel sınırlamalar demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olamaz ve öngörüldükleri amaç dışında kullanılamaz.

Bu maddede yer alan genel sınırlama sebepleri temel hak ve hürriyetlerin tümü için geçerlidir " denilmektedir.

Kimi suçluların yargılanmasında, iddianamenin sanığa tebliğ edilmemesinin savunma hakkının sınırlanması anlamına geldiği açıktır. Ancak, bu sınırlamanın, Anayasa'ya uygun olduğunun kabul edilebilmesi için 13. maddenin birinci fıkrasında sayılan nedenlerle yapılması gerekir. İtiraz konusu kuralla getirilen sınırlamanın ise bu nedenlerle yapılmadığı sonucuna varılmıştır.

Bu nedenle kural, Anayasa'nın 13. ve 36. maddelerine aykırıdır.

İptali gerekir.

VI- SONUÇ

Esas Sayısı : 1997/41
Karar Sayısı : 1998/47

4.4.1929 günlü, 1412 sayılı "Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu"nun 3206 sayılı Yasa ile değiştirilen 208. maddesinin ikinci fıkrasının Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, 4.7.1998 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan	Başkanvekili	Üye
Ahmet Necdet SEZER	Güven DİNÇER	Haşim KILIÇ
Üye	Üye	Üye
Yalçın ACARGÜN	Mustafa BUMİN	Sacit ADALI
Üye	Üye	Üye
Ali HÜNER	Lütfi F. TUNCEL	Fulya KANTARCIOĞLU
Üye	Üye	
Mahir Can ILICAK	Rüştü SÖNMEZ	